

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання

Кафедра кримінального процесу та криміналістики

КЕЙС
заняття на тему
«Розслідування дорожньо-транспортних пригод»

Підвищення кваліфікації (короткострокове)
поліцейських – слідчі НПУ

Львів
2021

Тема

«Розслідування дорожньо-транспортних пригод»

Годин на тему – 4

Лекція – 2 год.

Практичне заняття – 2 год.

Навчальна мета: удосконалення поняттєво-категоріального апарату з відповідної теми та систематизованих стійких знань слухачів, поглиблення теоретичних знань (уявлень) щодо особливостей розслідування дорожньо-транспортних пригод.

Міжтематичні зв'язки: права людини, верховенство права, конституціоналізм; толерантність та недискримінація в роботі поліцейського; взаємодія поліції та суспільства; затримання особи; особливості використання спеціальних знань під час досудового розслідування.

План лекції

1. Типові слідчі ситуації та слідчі версії під час розслідування ДТП.
2. Особливості тактики огляду місця події та транспортного засобу.
3. Особливості тактики допиту.
4. Особливості використання спеціальних знань.

1. Типові слідчі ситуації та слідчі версії під час розслідування ДТП

Під час розслідування ДТПИ виокремлюють **три типові слідчі ситуації**, що найчастіше зустрічаються на практиці:

- **сприятлива ситуація** – на місці події наявні джерела інформації: є водій, транспортний засіб, потерпілі та свідки (або вони з об'єктивних причин відсутні, але є достовірні відомості про них).
- **несприятливі ситуації:**

1) на місці події залишений в небезпеці потерпілий внаслідок ДТП (потерпілого направлено до лікувального закладу) є свідки, очевидці, дані про особу водія і ТЗ відсутні або недостатні для їх встановлення;

2) на місці події наявний тільки потерпілий внаслідок ДТП (труп), інші джерела інформації відсутні, тобто відомості про водія, ТЗ, час, місце вчинення події, наслідки.

Загальні версії про сутність і причини події, типовими з яких є:

- 1) порушення правил дорожнього руху, знаходження водія за кермом у нетверезому стані, перевищення припустимої швидкості, неправильний обгін тощо;
- 2) подія викликана порушеннями правил руху самим постраждалим;
- 3) подія стала наслідком технічної несправності ТЗ (несправність гальм, рульового керування й інших вузлів);
- 4) подія пов'язана з порушеннями норм, стандартів утримання доріг;
- 5) подія сталася внаслідок випадкового збігу обставин, що не охоплюються передбаченням учасників руху;

- 6) подія інсценована з метою приховання іншого злочину;
- 7) транспортний засіб було використано як знаряддя для вчинення іншого злочину;
- 8) самогубство.

У ситуації, коли водій зник, а ТЗ залишилася на місці події, В такому випадку висувуються версії про суб'єкт злочину (автомобілем керував водій; автомобілем керувала стороння особа, викрадач).

Також можуть висуватись версії за механізмом досліджуваної події, за ступенем винуватості її учасників. Особливе місце посідають розшукові версії, які перевіряються паралельно, з допомогою окремих слідчих і оперативно-розшукових заходів.

2. Особливості тактики огляду місця події та транспортного засобу

Огляд місця ДТП повинен проводитись терміново після одержання повідомлення про подію. Це пояснюється тим, що такі події, як правило відбуваються на проїжджій частині дороги, в місці інтенсивного руху транспорту або пішоходів і цей фактор може сприяти швидкому знищенню слідів і інших речових доказів. Гаяння часу може бути використане і водієм ТЗ, який має відношення до події. Щоб уникнути відповідальності, він може знищити, наприклад, сліди події на ТЗ (стерти кров, виправити пошкодження), або навмисно пошкодити окремі вузли транспортного засобу(гальма, рульове управління).

Прибувши на місце ДТП, слідчий до початку огляду повинен:

- зафіксувати час прибуття на місце події;
- у разі необхідності провести рятувальні роботи: надати першу домедичну допомогу постраждалим, ужити заходів щодо доставляння їх у лікарню; загасити автомобілі в разі їх горіння або вжити заходів до запобігання загорянню (при неможливості - викликати пожежну охорону);
- записати дані постраждалих (максимально повні) та дані водія і ТЗ яким постраждалих евакуюють з місця події;
- якщо постраждалі були відправлені в лікарню до приїзду слідчо-оперативної групи, з'ясувати й записати їх дані, місце їх відправлення, яким ТЗ;
- водіїв та інші документи (свідоцтво про реєстрацію ТЗ, техпаспорт, поліс обов'язкового страхування, шляховий лист, накладні на вантаж та інші);
- з'ясувати очевидців, працівників патрульної поліції, що першими прибули на місце події, й інших осіб механізм учинення ДТП (як відбувся наїзд, зіткнення тощо), а також як поводитися учасники події після її вчинення, і які зміни дорожньої обстановки сталися після ДТП;
- з урахуванням характеру ДТП, результатів попереднього огляду і наявних слідів визначити межі території огляду місця події; ужити заходів до видалення за ці межі осіб, які не були учасниками чи очевидцями події;
- визначити осіб з числа працівників патрульної поліції або членів слідчо-оперативної групи, відповідальних за недопущення в зону огляду місця події сторонніх осіб; проінструктувати цих працівників про порядок інформування старшого слідчо-оперативної групи при отриманні важливої інформації про

подію (роз'яснити перед цим, яка інформація є важливою);

- при неможливості зберегти обстановку місця події й сліди в незмінному стані до закінчення огляду (неможливість улаштування об'їзду при великій інтенсивності руху, необхідність зміщення об'єктів для проведення рятувальних робіт тощо) відмітити на дорозі (крейдою, фарбою чи іншим відносно стійким барвником): положення транспортних засобів (кожного колеса); тіла загиблого (голови, ніг, рук); слідів транспортних засобів (початок, кінець, ширина, розриви, якщо вони є); місце розташування транспортних засобів (кожного колеса); зони осипання землі, лакофарбового покриття, скла; розташування предметів, які були при постраждалому чи відділилися від транспортного засобу;

- при несприятливих погодних умовах ужити заходів до збереження слідів та речових доказів до проведення фіксації їх місце розташування;

- якщо у водія (водіїв) виявлено ознаки сп'яніння, негайно відправити його (їх) для освідування в лікувально-профілактичний заклад у супроводі працівників патрульної поліції, якого необхідно проінструктувати про порядок такого освідування та зобов'язати доставити водія на місце події чи в інше місце (наприклад, рай-, міськвідділ) після освідування.

Місце дорожньо-транспортної пригоди і її матеріальна обстановка відображають наслідки події пригоди. Місце ДТП є найбільш насиченим джерелом інформації. У більшості випадків об'єктивність розслідування залежить від того, чи повною мірою використане джерело. Перш за все на місці події повинні бути встановлені й зафіксовані наступні параметри дороги:

- назва й напрямок дороги;

- відстань від найближчого дорожнього знака «Кілометровий знак», район та область, на території яких сталася ДТП;

- план дороги (пряма ділянка, перехрестя і його форма, повороти й закруглення дороги, їх напрямки й радіуси);

- характер поздовжнього профілю дороги (випуклий, горизонтальний, спуск, підйом) та його величина;

- характер поперечного профілю дороги (двоскатний, односкатний) та його величина;

- ширина проїзної частини дороги;

- тип дорожнього покриття (асфальтобетон, цементобетон, бруківка, гравій, пісок тощо.);

- стан дорожнього покриття (сухе, зволожене, вологе, мокре, забруднене, ожеледь, сніг, льодовий покрив, їх вигляд, розміри та місце розташування і т.д.);

- пошкодження дорожнього покриття (вибоїни, провали, напливи, тріщини тощо, їх місце розташування, конфігурація, розміри та вигляд країв і т.д.);

- ширина правого й лівого узбіччя; положення відносно проїзної частини (опущене, підняте);

- тип покриття узбіччя і його стан (укріплене, м'яке, укрите щебенем, піском, травою, снігом, кригою тощо);

- пошкодження на узбіччях;

- ширина тротуарів, їх стан;

- висота бордюрів; матеріал, з якого вони виготовлені; характер краю з боку проїзної частини (затуплений, гострий, із вибоїнами тощо);

- наявність перешкод на проїзній частині дороги, узбіччях, тротуарах (нерухомі предмети, люки оглядових криниць, зупинені транспортні засоби тощо);

- глибина кюветів;

- ухил відкосів, кюветів, їх довжина;

- дорожні знаки на відстані 300 м в обидва боки, зона дії знаків, правильність їх установлення, видимість з місця водія;

- розмітка проїзної частини в зоні місця ДТП, її якісна характеристика;

- зовнішнє оточення місця ДТП (відкрита місцевість, бічна та поздовжня видимість поверхні проїзної частини, дерева, будови, обриви і т.д.);

- спосіб регулювання дорожнього руху на регульованому перехресті (регулювальник; світлофори, їх тип, режим роботи, місцезнаходження, справність);

- штучне освітлення, його стан і справність (відстань між ліхтарями, кількість ламп на кожному ліхтарі, які лампи не працюють тощо);

- видимість елементів дороги в ближньому та дальньому світлі фар.

Під час зовнішнього огляду необхідно з'ясувати:

– тип, марку, модель, модифікацію ТЗ, його номерний знак та номери агрегатів;

– наявність вантажу, його характер, загальна вага і місцезнаходження;

– характер, локалізація і розміри пошкоджень, виявлених на транспортному засобі; під час описування пошкоджень вказують відстань від рівня дорожнього покриття та зовнішніх габаритів до початку пошкодження, площу пошкодження, напрямок деформації (спереду назад, зліва направо, справа наліво тощо), глибину деформації, вигляд деформованої ділянки, наявність характерних для контакту з певним предметом ознак, нашарування певної речовини чи відшарування лакофарбового покриття;

– наявність плям крові, волосся, мозкової речовини, частин чи відбитків одягу із зазначенням розмірів і місця знаходження (від рівня дорожнього покриття і зовнішніх габаритів ТЗ);

– наявність нашарування землі, листя, трави на зовнішніх деталях ТЗ;

– кут, на який повернені передні колеса;

– обстановка в салоні ТЗ, наявність предметів, непередбачених комплектацією;

– положення важелів та перемикачів: світла, аварійної зупинки, показників поворотів, склоочисників, передач, ручного гальма;

– наявність на рівних поверхнях у салоні автомобіля слідів рук (на рульовому колесі, важелях, передній панелі, дзеркалах заднього виду, рівних поверхнях дверних ручок тощо).

Тактика огляду трупа при ДТП. Огляд трупа проводиться на місці його виявлення або в морзі, якщо потерпілий був раніше доставлений у лікувальну установу, де помер.

Огляд трупа загиблого і його одягу на місці події дозволяє установити механізм ДТП, визначити тип і вид транспортного засобу, з'ясувати які технічні пошкодження могли на ньому залишитися. Огляд трупа повинен здійснюватися за участю судово-медичного експерта або лікаря.

Перш за все необхідно зафіксувати положення трупа відносно меж проїзної частини і відносно стійких орієнтирів. Якщо до початку огляду труп переміщався, але позначено місце, де він знаходився, потрібно це відмітити в протоколі огляду і на схемі.

Обов'язково потрібно зафіксувати сліди крові: розміщення, розміри, форму.

Потім оглядається й описується одяг і взуття загиблого, їх стан, ступінь зносу, забрудненість. Особливу увагу необхідно приділити відшукуванню слідів і пошкоджень: розривів тканини, наявності і розміщення частин лакофарбового покриття, осколків скла, крапель пально-мастильних матеріалів, відбитків протектора чи інших деталей транспортного засобу, наявності слідів волочіння, скручування тощо.

При огляді взуття потрібно уважно оглянути бокову частину, де могли залишитися сліди протектора, поверхню каблука і підошви, на яких можуть бути виявлені сліди ковзання у вигляді прямолінійних або дугоподібних трас (ознака наїзду), або сліди контакту з органами управління транспортним засобом (у водія); на взутті пасажирів можуть залишатися сліди від килимка.

Після цього описуються ушкодження на відкритих ділянках тіла: садна, крововиливи, забої і рвані рани. Зазначається їх вигляд, характер, розміри і розміщення. З'ясовується наявність інших ушкоджень: верхніх і нижніх кінцівок, грудної клітини, інших органів. Відмічається характер трупних явищ (трупні плями, задубіння тощо).

Потрібно звернути увагу на наявність явних прижиттєвих дефектів (наприклад, відсутність ступні або кінцівки тощо) і відмітити це в протоколі.

Під час огляду вилучаються документи загиблого, цінності і предмети, які при ньому є (годинник, обручка, сережки, медальйон, інші прикраси).

Якщо особа загиблого на місці події не встановлена, необхідно повідомити територіальному органу внутрішніх справ для здійснення відповідних заходів.

3. Особливості тактики допиту

При допиті водія необхідно з'ясувати наступні обставини:

1. Біографічні дані, відомості про навчання, роботу, сімейний стан;
2. Стан здоров'я, перенесені хвороби, дата проходження останнього медичного огляду;
3. Водійський стаж, кваліфікація, як часто керує транспортним засобом даної категорії;
4. Чи був причетний до ДТП раніше, за які порушення і до якої відповідальності притягався;
5. Місце (перехрестя, дорога, вулиця) вчиненого ДТП, дата, час і обстановка тощо;
6. Тип, марка, модель, модифікація, номерний знак ТЗ, кому він належить;

7. Маршрут і мета руху;
8. Час перебування за кермом до ДТП, стан самопочуття, психоемоційний стан перед ДТП;
9. Чи вживав перед ДТП напої або речовини, що містять алкоголь, наркотики, токсичні або лікарські препарати;
10. Технічний стан ТЗ.

Допит потерпілого частіше усього здійснюється після його доставляння в медичну установу й одержання дозволу лікаря. У потерпілого-пішохода з'ясовується: не страждає чи він якою-небудь фізичною недугою (наприклад, короткозорістю, частковою втратою слуху), що міг перешкодити йому швидко зорієнтуватися в сформованій аварійній обстановці: де він перебував у момент події; чи були поруч інші особи; як він сам діяв, чи бачив наближається транспортний засіб, які його відмінні риси (про цьому особливо докладно, якщо воно зникло) і інші обумовлені характером події обставини. При допиті потерпілих із числа пасажирів, крім зазначених обставин, треба з'ясувати, яка була швидкість автомашини, як поведився водій – чи не відволікався, чи не скаржився на втому, нездужання, чи не розповідав про несправності ТЗ; як поведився після ДТП.

4. Особливості використання спеціальних знань

При розслідуванні більшості кримінальних проваджень про ДТП призначається наступні експертизи: Судово-медична експертиза, судова автотехнічна експертиза, судова транспортно-трасологічна експертиза, судова - автодорожня експертиза, судово-психофізіологічна експертиза, судово-хімічна, криміналістична (частіше усього трасологічна), комплексна (криміналістична, шляхово-транспортна й судово-психологічна) експертизи.

Судово-медична експертиза призначається у всіх випадках, коли в результаті ДТП гинуть люди та їм заподіюються тілесні ушкодження.

Типові питання, які ставляться перед судово-медичною експертизою:

- 1) смерть потерпілого настала внаслідок ДТП або вона пішла до події (при перевірці версії про інсценування загибелі в ДТП тощо)?
- 2) не є ушкодження, виявлені на трупі (тілі потерпілого), транспортної травмою; якщо так, то які мають характер, локалізація і механізм утворення?
- 3) яким видом транспортних засобів заподіяні травми?
- 4) в якому положенні знаходився пішохід у момент нанесення первинного удару частинами транспортного засобу?
- 5) хто з потерпілих був за кермом транспортного засобу в момент події?

Для вирішення окремих питань рекомендується проводити комплексну (автотехнічну та судово-медичну) експертизу.

Судова автотехнічна експертиза проводиться з метою: 1) визначення технічного стану ТЗ (справність або несправність їх механізмів, агрегатів і вузлів), що брали участь у ДТП; 2) вирішення питання про виявлення технічної причинно-наслідкового зв'язку між діями водія і шкідливими наслідками; 3) встановлення швидкості автомобіля на різних етапах події, причини зміни напрямку руху,

взаємного розташування ТЗ і пішоходів у різні моменти дорожньої обстановки тощо; 4) з'ясування технічної можливості запобігання ДТП.

Для проведення цієї експертизи слідчий повинен надати експерту: протокол огляду місця події; протокол огляду і перевірки технічного стану транспортного засобу; протокол слідчого експерименту; висновки інших експертів (трасології, хіміків, медиків); довідки про профіль дороги і стан дорожнього покриття, про стан погоди в момент ДТП і про тривалість роботи фаз світлофорів; протоколи допитів свідків, потерпілих, підозрюваних, обвинувачених, а також інші необхідні відомості.

План практичного заняття (2 год.)

Вирішення ситуаційних завдань.

Ситуаційне завдання 1

ОСОБА_1 20.11.2021 р. приблизно о 16:45 год., керуючи технічно справним транспортним засобом марки «Тойота» д.н.з. ХХХХ та рухаючись ним по проїзній частині дороги вул. Кренченської у напрямку вул. Зелена, біля будинку № 45 на перехресті вищевказаних вулиць не надав дорогу транспортному засобу марки «Вольво» д.н.з. ХХХХ, який мав перевагу у русі. Внаслідок ДТП водієві автомобіля «Вольво» були заподіяні тілесні ушкодження, які відносяться до середньої тяжкості.

Запитання:

1. Охарактеризуйте слідчу ситуацію та опишіть алгоритм дій слідчого?
2. В чому полягатимуть у цій ситуації особливості огляду місця події та транспортного засобу?
3. Кого і в якому процесуальному статусі можна допитати у цій ситуації? Які основні питання слід з'ясувати?
4. Яких спеціалістів будете залучати до огляду місця події, у чому вони можуть вам допомогти?
5. Які судові експертизи будете призначатимете та які питання з'ясовуватимете?

Ситуаційне завдання 2

ОСОБА_1 25.10.2021 р. приблизно о 18:50 год., керуючи технічно справним транспортним засобом марки ВАЗ-21011 д.н.з. ХХХХ та рухаючись ним вул. Трускавковою в м. Львові у напрямку перехрестя з вул. Медяною, відволікся від керування, виїхав на правий тротуар та здійснив наїзд на нерухомий об'єкт – бетонну опору. Внаслідок цього пасажир ОСОБА_2 отримав тілесні ушкодження, які відносяться до середньої тяжкості.

Запитання:

1. Охарактеризуйте слідчу ситуацію та опишіть алгоритм дій слідчого?
2. В чому полягатимуть у цій ситуації особливості огляду місця події та транспортного засобу?
3. Кого і в якому процесуальному статусі можна допитати у цій ситуації? Які основні питання слід з'ясувати?

4. Яких спеціалістів будете залучати до огляду місця події, у чому вони можуть вам допомогти?
5. Які судові експертизи будете призначатимете та які питання з'ясовуватимете?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

I. Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
5. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
6. Про дорожній рух: Закон України від 30.06.1993 р. (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>
7. Про правила дорожнього руху: Постанова КМУ від 10.10.2001 р. (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>
8. Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції: Наказ МВС України і МОЗ України від 09.11.2015 р. № 1452/735. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15>
9. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>

II. Спеціальна література:

1. Атаманенко Ю. Ю. Геоінформаційна технологія та картографування дорожньо-транспортних пригод із використанням безпілотних літальних апаратів: монографія. Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2019. 132 с.
2. Білошицький О. Г., Червінчук А. В., Атаманенко Ю. Ю., Пилипенко Є. О. Оформлення матеріалів дорожньо-транспортної пригоди співробітниками патрульної поліції: наук.-метод. рекомендації. Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2020. 48 с.
3. Криміналістика: підручник / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. 5-те вид. переробл. та допов. К.: Ін Юре, 2016. 640 с.

4. Криміналістика: підручник / Р. І. Благута, О. І. Гарасимів, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 948 с.
5. Участь спеціаліста в огляді місця події: довідник. К.: НАВС, 2017. 128 с.

III. Інформаційні ресурси:

1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua
2. Офіційний веб-сайт Верховного Суду України. URL: <http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf>
3. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua>
4. Офіційний веб-сайт Офісу Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua>
5. Єдиний веб-ресурс органів виконавчої влади України. URL: www.kmu.gov.ua
6. Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: www.mvs.gov.ua
7. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України. URL: www.ukrstsat.gov.ua
8. Інформаційний центр Міністерства юстиції України. URL: www.informjust.kiev.ua
9. Веб-сайт Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України. URL: <https://dndek.mvs.gov.ua>
10. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua
11. Веб-сайт Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса». URL: <https://www.hniise.gov.ua>
12. Веб-сайт Львівського державного університету внутрішніх справ. URL: <http://www.lvduvs.edu.ua>
13. Вільна енциклопедія «Вікіпедія». URL: <http://wikipedia.org>